

Asia Kustannussopimus

Hakija A oy

Annettu 16.2.1993

Tiivistelmä *Tekijänoikeusneuvoston lausunto kolmen kirjan ja kirjallisen aineiston tekijänoikeudellisesta suojasta, tekijänoikeuden siirtymisestä ja kustannussopimuksesta.*

SELOSTUS ASIASTA

A Oy asiamiehenään asianajaja B on 24.8.1992 päivätyllä kirjelmällään pyytänyt tekijänoikeusneuvoston lausuntoa kustannussopimukseen liittyvistä tekijänoikeuden loukkauksista. Asia on vireillä riita-asiana C:n raastuvanoikeudessa. Kantajina ovat hakija ja D Oy ja vastaajina Kustantajat X & Y Oy, X ja Y.

D Oy, joka on harjoittanut rakennusalan kirjallisuuden, säädösten ja lomakkeiden kustannustoimintaa, myi liiketoimintansa hakijalle marraskuussa 1991.

Kustantajat X & Y Oy, jäljempänä X & Y, on merkitty kaupparekisteriin 18.12.1991. Yhtiön hallituksen jäsen ja toimitusjohtaja X toimi aiemmin D Oy:n toimitusjohtajana, mistä tehtävästä hänet irtisanottiin 19.11.1991. Hakijan mukaan X & Y ja sen hallituksen jäsenet X ja Y ovat aloittaneet loppuvuodesta 1991 D Oy:n tuotteiden laajamittaisen kopioinnin ja myynnin aputoiminimellä DD Oy. X & Y tarjoaa DD Oy nimellä myytäväksi useita D Oy:n julkaisemien tuotteiden kanssa identtisiä kirjoja, joihin D Oy:llä ja hakijalla on tekijänoikeus. Hakija katsoo, että X:n & Y:n menettely loukkaa hakijan tekijänoikeutta.

Seuraavat teokset ovat hakijan mukaan sisällöltään ja painoasultaan lähes identtisiä keskenään:

1. H ja T: Omakotirakentajan kustannustieto, 1989 (D Oy) ja H ja T: Pientalon rakentamiskustannukset, 1992 (X & Y)
2. R Oy: Miten rakennan oikein, 1991 (D Oy) ja R Oy: Rakennusvirheet pientaloissa, 1992 (X & Y)

3. Rakennustyöpaikoilla julkipidettävät työsuojelusäädökset, 1989 (D Oy) ja Rakennustyöpaikan työsuojelusäädöksiä, 1992 (X & Y)

4. Rakennussäädökset-teoksen täydennyserät (D Oy) ja Rakennussäädökset-teoksen täydennyserä (X & Y)

Hakijan mukaan X & Y:n julkaisemien teosten otsikointi ja sisältö seuraavat tiiviisti hakijan teosten rakennetta. Tekstiä on suoraan kopioitu ilmeisesti käyttäen D Oy:n ladelmien ATK-tallenteita. Hakijan mukaan ladelmat on valmistettu muuttamalla vain kirjasintyyppin ladontakoodi. Hakijan mukaan X & Y on ryhtynyt myymään hakijan julkaiseman "Rakennussäädökset"-teoksen täydennyseriä, joita hakija on toimittanut asiakkailleen irtosivuina kaksi kertaa vuodessa. Hakija katsoo, että X & Y on ottanut oikeudettomasti itselleen hakijan liiketoimintaa. Hakijan asiakkaat olivat tammikuussa 1992 saaneet X & Y:n toimittaman täydennyserän eivätkä asiakkaat edes huomanneet, että täydennyserän toimittaja vaihtui.

Kustantajat X & Y Oy:n vastine

Tekijänoikeusneuvosto on varannut X:lle & Y:lle tilaisuuden vastineen antamiseen.

X & Y katsoo, että hakijan tulee osoittaa, että sillä on tekijänoikeus lausuntopyynnössä mainittuihin teoksiin, sillä väitetyt tekijänoikeudet ovat olleet D Oy:llä alunperin.

Kirjasta "Pientalon rakentamiskustannukset" X & Y on tehnyt kustannussopimuksen T:n ja H:n kanssa. Kirja on julkaistu T:n ja H:n käsikirjoituksen mukaisesti. X & Y:n mukaan D Oy:llä on ollut sopimus H:n kanssa kirjan "Omakotirakentajan kustannustieto" 2. painoksen kustantamisesta vuodelta 1989. Ensimmäisestä painoksesta oli eri sopimus vuodelta 1983. T:n kanssa tehdystä sopimuksesta ei ole esitetty selvitystä. X & Y:n mukaan 3. painoksen kustantamisesta neuvoteltiin, mutta sopimukseen ei päästy.

X & Y:n mukaan kirjan "Omakotitalon kustannustieto" 2. painos oli myyty loppuun, ennen kuin tekijät ryhtyivät neuvottelemaan uudesta kirjasta "Pientalon rakentamiskustannukset". X & Y:n mukaan "Pientalon rakentamiskustannukset" on eri kirja kuin "Omakotirakentajan kustannustieto".

Kirjasta "Rakennusvirheet pientaloissa" X & Y on tehnyt kustannussopimuksen R Oy:n kanssa. Kirja on julkaistu käsikirjoituksen mukaisesti. X & Y:n mukaan kirjojen "Rakennusvirheet pientaloissa" ja "Miten rakennan oikein" yhteneväisyydet johtuvat siitä, että molemmat perustuvat R Oy:n tutkimukseen. X & Y:n mukaan aihe rajoittaa asioitten käsittely-

tapaa ja -järjestystä. X & Y:n mukaan kirja "Miten rakennan oikein" on loppuunmyyty.

Kirjasta "Rakennustyöpaikan työsuojelusäädöksiä" ja "Rakennussäädökset"-teoksen täydennyseristä X & Y toteaa, ettei säädösteiksihin ole tekijänoikeuslain 9 §:n mukaisesti tekijänoikeutta.

X & Y huomauttaa, että hakija ei ole lausuntopyynnössään tuonut esille sitä, että hakija on esittänyt C:n raastuvanoikeudessa väitteen D Oy:n yksinoikeudesta sen julkaisemisiin lomakkeisiin. X & Y toteaa, että eräs näistä lomakkeista on työtodistuslomake, jota on samanlaisena käytetty lukuisilla eri aloilla ja jota hakija eikä X & Y ole laatinut.

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTO

Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt lausuntopyynnön ja esittää lausuntonaan seuraavan.

Tekijänoikeusneuvosto toteaa aluksi, että osapuolet ovat esillä olevassa asiassa esittäneet väitteitä, joiden arvioiminen edellyttäisi tapaukseen liittyvien tosiseikkojen selvittämistä, näyttökysymysten ratkaisemista sekä sopimusten tulkintaa. Näihin kysymyksiin tekijänoikeusneuvosto ei voi lausunnossaan ottaa kantaa. Tekijänoikeusneuvoston toimivaltaan kuuluu tekijänoikeuslain (404/61) ja oikeudesta valokuvaan annetun lain (405/61) mukaan lausuntojen antaminen ainoastaan mainittujen lakien soveltamisesta. Tekijänoikeusneuvosto keskittyy lausunnossaan selvittämään asiaan liittyviä tekijänoikeudellisia näkökohtia.

Tekijänoikeusneuvostolle toimitetun aineiston arviointi tekijänoikeuslain kannalta

Tekijänoikeusneuvostolle on toimitettu kappaleet sekä hakijan että X & Y:n kustantamista kirjoista sekä näytekappaleet "Rakennussäädökset"-teoksen täydennyseristä. Oikeudenkäyntiasiakirjoista on tekijänoikeusneuvostolle toimitettu ainoastaan kopio 2. käsittelyn pöytäkirjanotteesta.

Tekijänoikeuslain 1 §:n mukaan sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on tekijänoikeus teokseen. Lain 6 §:n mukaan jos kaksi tai useammat ovat yhdessä luoneet teoksen heidän osuuksiensa muodostamatta itsenäisiä teoksia, on tekijänoikeus heillä yhteisesti. Tekijänoikeus syntyy aina teoksen luojalle eli fyysiselle henkilölle.

Tekijänoikeussuojan edellytyksenä on, että tuote ylittää niin sanottuun teostasoon, millä tarkoitetaan sitä, että tuotteen tulee olla muodoltaan itse-

näinen ja omaperäinen. Teostasovaatimuksen katsotaan yleensä täyttyvän, jos kenenkään muun kuin tekijän ei voitaisi olettaa päätyvän samantyyppiseen lopputulokseen, jos ryhtyisi itsenäisesti vastaavaan työhön. Tekijänoikeussuojan edellytyksenä ei ole muita vaatimuksia, eikä tuotteen kirjallisella tai taiteellisella tasolla esimerkiksi ole merkitystä. Tekijänoikeus on muodon suoja. Ideoita, aiheita, periaatteita tai tietoja ei sinänsä suojata, vaan muotoa, jossa ne on ilmaistu.

Tekijänoikeuslain 9 §:n mukaan lakeihin ja asetuksiin sekä viranomaisen tai muun julkisen elimen päätöksiin ja lausumiin ei ole tekijänoikeutta.

Tekijänoikeuslain 5 luvussa säädetään luettelosuojasta. Lain 49 §:n mukaan luettelo, taulukko, ohjelmaa ja muuta sellaista työtä, jossa on yhdisteltynä suuri määrä tietoja, ei valmistajan suostumuksetta saa jäljentää. Suojaa saa työn valmistaja, jona pidetään sitä juridista tai fyysistä henkilöä, joka taloudellisesti vastaa työstä. Luettelosuojaa on jäljentämissuojaa. Luettelon tai sen osan jäljentäminen on siten kiellettyä ilman valmistajan lupaa. Luettelosuojalla on lainvalmistelutöiden mukaan tahdottu suojata erinäisiä tuotteita, joiden aikaansaaminen vaatii tiettyä vaivaa, ammattitaitoa ja pääomaa ja jotka olematta teoksia tekijänoikeudellisessa mielessä kuitenkin ovat niitä lähellä. (komiteanmietintö 1957:5)

Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että "Omakotirakentajan kustannustieto" (D Oy) ja "Pientalon rakentamiskustannukset" (X & Y), jotka molemmat ovat H:n ja T:n kirjoittamia, ovat muodoltaan itsenäisiä ja omaperäisiä, joten niitä on pidettävä lain 1 §:ssä tarkoitettuina kirjallisina teoksina. Ne ovat sisältönsä, rakenteensa ja tekstin ilmaisumuodon osalta olennaisesti yhteneväiset. Kyseisiin kirjoihin on tekijänoikeus syntynyt alunperin tekijöille yhteisesti lain 6 §:n mukaisesti.

Myös "Miten rakennan oikein" (D Oy) ja "Rakennusvirheet pientaloissa" (X & Y), jotka molemmat perustuvat R Oy:n tutkimukseen, ovat muodoltaan itsenäisiä ja omaperäisiä, joten niitä on pidettävä lain 1 §:ssä tarkoitettuina kirjallisina teoksina. Kirjat ovat sisältönsä, rakenteensa ja tekstin ilmaisumuodon osalta olennaisesti yhteneväiset. Tekijänoikeus voi alunperin syntyä vain fyysiselle henkilölle. Täten kirjojen julkaisijaksi ilmoitetulla R Oy:llä voi olla kirjoihin ainoastaan tekijöiltä siirtyneitä oikeuksia.

Kirja "Rakennustyöpaikoilla julkipidettävät työsuojelusäädökset" (D Oy) on tietyllä tavalla järjestetty säädöskokoelma, joka muodostuu yhteensä 64 laista, asetuksesta ja viranomaisen päätöksestä. Myös kirja "Rakennustyöpaikan työsuojelusäädöksiä" (X & Y) on tietyllä tavalla järjestetty säädöskokoelma, joka muodostuu yhteensä 62 laista, asetuksesta ja viranomaisen päätöksestä. Kyseisissä kirjoissa on tiettyjä yhteneväisyyksiä. Kirjan "Rakennustyöpaikoilla julkipidettävät työsuojelusäädökset" sivujen 11–32 ja 39–280 muodostama säädöslista on löydettävissä sellaisenaan kirjasta "Rakennustyöpaikan työsuojelusäädöksiä"; ainoastaan kol-

me viranomaisen uutta päätöstä on vaihdettu vanhan vastaavan päätöksen tilalle. Edelleen kirjan "Rakennustyöpaikoilla julkipidettävät työsuojelusäädökset" sivujen 290–343 säädöslista on siirretty kirjassa "Rakennustyöpaikan työsuojelusäädöksiä" eri kohtaan. Kyseiset kirjat koostuvat lain 9 §:ssä tarkoitetuista laeista, asetuksista ja viranomaisen päätöksistä, joihin ei ole tekijänoikeutta. Lakeja, asetuksia ja viranomaisten päätöksiä saa kuka tahansa levittää ja monistaa esimerkiksi kirjan muodossa.

Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että D Oy:n kirja "Rakennustyöpaikoilla julkipidettävät työsuojelusäädökset" ei ole muodoltaan itsenäinen ja omaperäinen, joten sitä ei voida pitää lain 1 §:ssä tarkoitettuna kirjallisena teoksena. Edelleen tekijänoikeusneuvosto toteaa, että kyseinen kirja ei ole lain 49 §:ssä tarkoitettu luettelo, koska kirjan 64 säädöksen kokoelmassa ei voi katsoa olevan yhdisteltynä suurta määrää tietoja, ottaen huomioon myös sen, että säädökset ovat helposti saatavissa olevaa aineistoa.

"Rakennussäädökset"-teoksen täydennyserät, joita sekä D että X & Y ovat valmistaneet, ovat lain 9 §:ssä tarkoitettuja lakeja, asetuksia ja viranomaisen tai muun julkisen elimen päätöksiä tai lausumia, joihin ei ole tekijänoikeutta. Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että D Oy:n "Rakennussäädökset"-teoksen täydennyseriin ei ole tekijänoikeutta.

Tekijänoikeusneuvosto toteaa X & Y:n vastineessaan esittämän lomakkeiden tekijänoikeutta koskevan huomautuksen vuoksi, että lomakkeet saattavat saada suojaa lain 1 §:ssä tarkoitettuina teoksina. Kuitenkin lomakkeet eivät yleensä ole niin itsenäisiä ja omaperäisiä, että teostasovaatimus täytyisi. Lain 49 §:n mukainen luettelosuojaja ei sen sijaan koske lomakkeita. Tekijänoikeusneuvosto on ottanut kantaa lomakkeiden tekijänoikeussuojaan esimerkiksi lausunnoissaan 1990:13, 1991:9 ja 1992:6.

Tekijänoikeuden siirtyminen ja kustannussopimus

Tekijän taloudellisista oikeuksista säädetään lain 2 §:ssä. Tekijänoikeus tuottaa tietyin lain 2 luvussa mainituin rajoituksin yksinomaisen oikeuden määrätä teoksesta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin, muuttamattomana tai muutettuna.

Lain 3 luvussa säädetään tekijänoikeuden siirtymisestä. Lain 27 §:n 1 momentin mukaan tekijänoikeus voidaan, 3 §:n säännöksistä johtuvien rajoituksien, luovuttaa kokonaan tai osittain. Pykälän 3 momentin mukaan tekijänoikeuden luovutuksesta eräissä tapauksissa säädetään 30–40 sekä 40 a ja 40 b §:ssä. Mainittuja säännöksiä on kuitenkin sovellettava vain, jollei toisin ole sovittu.

Lain 28 §:n mukaan ellei toisin ole sovittu, ei se, jolle tekijänoikeus on luovutettu, saa muuttaa teosta eikä luovuttaa oikeutta toiselle. Milloin oi-

keus kuuluu liikkeelle, sen saa luovuttaa yhdessä liikkeen tai sen osan kanssa; luovuttaja on kuitenkin edelleen vastuussa sopimuksen täyttämisestä.

Lain 28 §:n toisen lauseen mukaisesti liikkeen luovutuksen yhteydessä saa tekijänoikeudet tai tekijänoikeuksien käyttöoikeudet luovuttaa edelleen. Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että D Oy:lle kuuluneet tekijänoikeudet tai tekijänoikeuksien käyttöoikeudet ovat voineet siirtyä D Oy:n myytyä marraskuussa 1992 hakijalle liiketoimintansa, johon kuului myös kustannustoiminta.

Tekijä voi siirtää taloudelliset oikeutensa joko kokonaan tai osittain. Tekijänoikeuden luovuttamista koskevalle sopimukselle ei ole asetettu laissa määrämuotoa. Jos kustantajan ja tekijän välillä ei ole tehty kustannussopimusta, noudatetaan tekijänoikeuslain kustannussopimusta koskevia säännöksiä.

Kustannussopimuksesta säädetään lain 31–38 §:ssä. Lain 31 §:n mukaan kustannussopimuksella tekijä luovuttaa kustantajalle oikeuden painamalla tai senkaltaista menetelmää käyttäen monistaa ja julkaista kirjallisen tai taiteellisen teoksen.

Lain 32 §:n mukaan kustantajalla on oikeus julkaista painos, joka kirjallisesta teoksesta saa olla enintään 2 000. Painoksella tarkoitetaan sitä määrää, jonka kustantaja yhdellä kertaa valmistuttaa. Säännöksen mukaan, jos asiasta ei ole mitään sovittu, rajoittuu kustantajan oikeus yhteen painokseen.

Lain 34 §:ssä määritellään kohtuullinen julkaisemisaika. Jos teosta ei ole julkaistu kahden vuoden kuluessa siitä, kun tekijä on luovuttanut käsikirjoituksen tai muun monistettavan kappaleen, on tekijällä, vaikka kustantaja ei ole syylistynyt laiminlyöntiin, oikeus purkaa sopimus ja pitää saamansa palkkio. Laki on sama, jos teos on myyty loppuun ja kustantajalla on oikeus uuden painoksen julkaisemiseen, mutta hän ei vuoden kuluessa siitä, kun tekijä on häneltä pyytänyt sellaista julkaisemista, käytä sanottua oikeuttaan.

Lain 37 §:ssä säädetään kustantajan yksinoikeudesta. Tekijä ei saa uudelleen julkaista teosta siinä muodossa ja sillä tavoin kuin sopimuksessa on tarkoitettu, ennen kuin painos tai painokset, joiden julkaisemiseen kustantajalla on oikeus, on myyty loppuun. Oikeuskirjallisuudessa on katsottu, että niin kauan kun kustantajan yksinoikeus on voimassa, tekijä ei ole oikeutettu julkaisemaan teostaan niin sanottuna omaplagiaattina eli epäolennaisin muutoksin tehtynä mukaelmana. Säännöksen rikkomisesta rangaistus ja korvausvelvollisuus määräytyvät tekijänoikeuslain yleisten tekijänoikeuden loukkausta koskevien säännösten mukaisesti.

"Omakotirakentajan kustannustieto" ja "Pientalon rakentamiskustannukset" sekä "Miten rakennan oikein" ja "Rakennusvirheet pientaloissa" ovat tekijänoikeuslaissa tarkoitettuja teoksia. "Pientalon rakentamiskustannukset" on epäolennaisin muutoksin tehty mukaelma "Omakotirakentajan kustannustiedosta" ja "Rakennusvirheet pientaloissa" epäolennaisin muutoksin tehty mukaelma kirjasta "Miten rakennan oikein". Tekijänoikeudet edellä mainittuihin teoksiin ovat alunperin syntyneet tekijöille. Tekijänoikeusneuvostolle toimitetun aineiston mukaan sekä D Oy että X & Y ovat esittäneet, että niillä on oikeus kustantaa kyseiset teokset. Käsiteltävässä tapauksessa on näin ollen kyse kilpailevista kustannussopimuksista, joiden tulkintaan tekijänoikeusneuvosto ei voi ottaa kantaa. (jaosto)